

**Recenzja osiągnięć i aktywności naukowej dr Macieja Jakuba Zielińskiego sporządzona
w postępowaniu o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego nauk
społecznych w dyscyplinie nauki prawne**

1. Przedmiot recenzji

Przedmiotem recenzji jest ocena czy osiągnięcia i aktywność naukowa Habilitanta spełniają kryteria określone w art. 219 ust. 1 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 1571) - dalej: ustawa.

Zgodnie z art. 219 ust. 1 ustawy, stopień doktora habilitowanego nadaje się osobie, która:

- 1) posiada stopień doktora;
- 2) posiada w dorobku osiągnięcia naukowe albo artystyczne, stanowiące znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny, w tym co najmniej:
 - a) 1 monografię naukową wydaną przez wydawnictwo, które w roku opublikowania monografii w ostatecznej formie było ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. a, lub
 - b) 1 cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych opublikowanych w czasopiśmie naukowych lub w recenzowanych materiałach z konferencji międzynarodowych, które w roku opublikowania artykułu w ostatecznej formie były ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. b, lub
 - c) 1 zrealizowane oryginalne osiągnięcie projektowe, konstrukcyjne, technologiczne lub artystyczne;
- 3) wykazuje się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej.

Dr Maciej Jakub Zieliński uzyskał stopień naukowy doktora nauk społecznych w dyscyplinie nauki prawne uchwałą Rady Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu z dnia 23 lutego 2016 r. na podstawie rozprawy doktorskiej pt.

„Otwarte fundusze emerytalne jako wykonawcy zabezpieczenia społecznego w świetle wybranych swobód rynku wewnętrznego Unii Europejskiej”. Funkcję promotora w przewodzie doktorskim sprawował prof. dr hab. Krzysztof Ślebzak, natomiast recenzentami rozprawy byli prof. dr hab. W. Sanetra oraz prof. dr hab. A. Wróbel. Przedmiotem oceny jest zatem spełnienie przez Habilitanta pozostałych wymogów wymienionych w art. 219 ust. 1 ustawy.

2. Ocena osiągnięcia stanowiącego znaczny wkład w rozwój dyscypliny nauki prawne

2.1. Jako osiągnięcie naukowe, stanowiące znaczny wkład w rozwój dyscypliny naukowej nauki prawne dr Maciej Jakub Zieliński wskazał monografię naukową pt. „Niezależność władzy sądowniczej a model stosunku służbowego sędziego”, opublikowaną w 2024 r. przez Wydawnictwo Wolters Kluwer, ss. 748, ISBN: 978-83-8358-503-1 (wersja drukowana); 978-83-8358-798-1 (wersja elektroniczna). Wydawnictwo Wolters Kluwer w roku opublikowania monografii było ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. a ustawy. Recenzje wydawnicze tej monografii przygotowali prof. dr hab. Roman Hauser oraz dr hab. Jacek Kosonoga, profesor Uczelni Łazarskiego.

2.2. Wybór tematu monografii jakim jest idea niezależności sądownictwa i jej rozwój w ujęciu historycznym należy przyjąć z aprobatą. Jak słusznie zauważył Habilitant na s. 23 monografii, „niezależność władzy sądowniczej jest zagadnieniem wywołującym w ostatnich latach niemałe zainteresowanie, zwłaszcza w świetle orzeczeń sądów międzynarodowych dotyczących rozwiązań wprowadzonych w Polsce po 2016 r., określanych w środkach masowego przekazu mianem <reformy wymiaru sprawiedliwości>. Zmiany te są przedmiotem rozległego sporu o charakterze politycznym i prawnym”. Jednocześnie Habilitant zwraca uwagę na s. 24 monografii na znaczenie niezależności sądownictwa dla idei rządów prawa, demokracji oraz ochrony praw jednostki we współczesnym państwie demokratycznym. Przyjęta perspektywa badawcza stanowi punkt odniesienia dla analizy krajowych regulacji prawnych dotyczących wykonywania zawodu sędziego i kształtowania stosunku służbowego sędziego w kontekście konieczności zagwarantowania niezależności sądownictwa z uwzględnieniem prawa międzynarodowego i prawa unijnego. Zaletą monografii jest jej interdyscyplinarny charakter, ponieważ Habilitant nie ogranicza się wyłącznie do nauk prawnych, ale sięga również po perspektywę nauk politycznych. W polskiej literaturze

przedmiotu nie było dotąd pozycji całościowo odnoszących się do zagadnienia niezależności władzy sądowniczej. Z tego powodu analiza poszczególnych wymiarów niezależności władzy sądowniczej w kontekście stosunku służbowego sędziego wraz z oceną czy i w jakim stopniu realizuje on wymagania składające się na to pojęcie jest bardzo aktualna.

2.3. Odnosząc się do podejścia badawczego, Autor przedstawił na s. 32 monografii podstawowy cel badawczy, który wyraził w pytaniu: „na ile obecny model stosunku służbowego sędziego, wynikający z obowiązujących regulacji prawnych, w tym zwłaszcza tych ustawowych, realizuje wymagania składające się na treść pojęcia niezależności władzy sądowniczej w jej współczesnym rozumieniu”. Wskazanemu powyżej głównemu celowi badawczemu Autor na s. 39 monografii podporządkował cele szczegółowe wyrażone w następujących pytaniach: „1) jaka jest geneza pojęcia niezależności władzy sądowniczej i jak kształtowała się jej jurysdykcja w toku swego rozwoju? 2) czy treść omawianego pojęcia jest stała, czy też zmienia się w czasie? 3) jaki jest stan dyskusji na temat treści tego pojęcia i uzasadnienia potrzeby niezależności władzy sądowniczej? 4) jakie są prawne uwarunkowania regulacji stosunku służbowego wynikające z Konstytucji RP, prawa międzynarodowego i prawa Unii Europejskiej? 5) jakie elementy wyznaczają model stosunku służbowego sędziego? 6) czy ustawowy model rekonstrukcyjny tego stosunku i normatywny model optymalizacyjny są *de lege lata* identyczne?”. Przewodnim założeniem opracowania jest twierdzenie o instrumentalnym charakterze stosunku służbowego w stosunku do potrzeby zapewnienia niezależności władzy sądowniczej. Zdaniem Autora, w polskim warunkach ustrojowych stosunek służbowy sędziego i jego poszczególne elementy stanowią podstawową gwarancję tej niezależności. Sposób jego uregulowania ma bezpośredni wpływ na realizację konstytucyjnego i traktatowego prawa do sądu (Autoreferat, s. 6). Przejęta przez Autora perspektywa badawcza nie budzi zastrzeżeń.

2.4. Odnosząc się do oceny merytorycznej monografii, problemy badawcze wskazane w pkt 2.3. zostały poddane analizie w jej czterech częściach podzielonych na XVII rozdziałów.

2.4.1. Część pierwsza monografii pt. „Idea niezależności władzy sądowniczej i jej jurysdykcja” zawiera ciekawe rozważania na temat genezy i ewolucji idei

niezależności władzy sądowniczej, której Autor upatruje w procesie kształtowania się aparatu państwa i stopniowym wyodrębnianiu organów władzy sądowniczej od organów władzy ustawodawczej oraz wykonawczej. Jednocześnie zaznacza na s. 49, że kształtowanie się idei niezależności sądów, rozumianej jako brak podporządkowania sądownictwa jakiemuś innemu obszarowi działalności państwa, jest procesem długotrwałym i nie został jeszcze ukończony.

Autor wyróżnił dwa etapy jurydyzacji idei niezależności władzy sądowniczej (s. 66-67 monografii). Jej początków upatruje w regulacjach dotyczących pozycji sędziów tworzonych autonomicznie w poszczególnych porządkach prawnych. Kolejny etap nastąpił wraz z uznaniem prawa do sądu za jedno z podstawowych praw człowieka. Jego istotnym elementem stała się niezależność sądownictwa w aspekcie zarówno instytucjonalnym (niezależność sądów), jak i indywidualnym (niezawisłość sędziów). Na s. 29 monografii Autor podkreśla, że niezależność sądów i niezawisłość sędziowska stanowią w istocie aspekt przedmiotowy oraz aspekt podmiotowy tego samego zjawiska prawnego, zmierzającego do zapewnienia ochrony rozstrzygania sprawy przez dany skład orzekający. Dalszą jurydyzację idei niezależności władzy sądowniczej Autor wiąże z oddziaływaniem na krajowe systemy prawne orzecznictwa sądów międzynarodowych kształtującego wymogi w tym zakresie. Na podstawie porównania rozwiązań prawnych przyjętych w Hiszpanii oraz Niemiec, Autor dochodzi do ciekawego wniosku, że na pozór bardziej demokratyczne rozwiązania prawne wprowadzone bez konsensusu politycznego nie gwarantują postrzegania przez społeczeństwo władzy sądowniczej jako niezależnej i wolnej od nacisków. Z kolei ułomne, ale stabilne instytucje prawne zapewniają gwarancje niezależności sądownictwa w bardziej efektywny sposób. Rozważając aspekty teoretyczne niezależności władzy sądowniczej Autor na s. 139 monografii zanegował zasadność formułowania katalogu cech pojęcia niezależności władzy sądowniczej. Ważniejsze jest bowiem osiągnięcie efektu w postaci wyeliminowania mechanizmów potencjalnego wywierania nacisku na sędziego i sąd ukształtowany z jego udziałem, a jednocześnie przejawianie przez sąd zewnętrznych oznak niezależności. Na tym tle Autor dochodzi do wniosku, z którym należy się zgodzić, że porównanie poszczególnych elementów organizacji sądownictwa w różnych porządkach prawnych jest niecelowe, podobnie jak założenie, że istnienie określonych instytucji lub ich brak uzasadnia uznanie władzy sądowniczej za niezależną lub odmowę takiej kwalifikacji. Niezależność władzy

sądowniczej jest pojęciem ze swej istoty spornym. Nie ma ono charakteru deskryptywnego, zaś jego zastosowanie nie jest stwierdzeniem faktu, ale wyrażeniem pewnej pozytywnej oceny (s. 143-144).

2.4.2. Część druga monografii zatytułowana "Geneza i ewolucja regulacji prawnych dotyczących stosunku służbowego sędziego w kontekście konieczności zagwarantowania niezależności władzy sądowniczej" zawiera bardzo ciekawe rozważania nad ewolucją przepisów regulujących wykonywanie zawodu sędziego na ziemiach polskich. Autor formułuje obszary najważniejszych zmian legislacyjnych na przestrzeni ostatniego stulecia. Wskazuje również na tendencje przesuwania do ciał przedstawicielskich sędziów albo do Ministra Sprawiedliwości kompetencji w procesie nominacyjnym sędziów i składania ich z urzędu w zależności od przyjętego sposobu postrzegania relacji między poszczególnymi władzami oraz idei niezależności sądownictwa. Należy jednak zwrócić uwagę na nieścisłość. W podrozdziale 3.1. pt. „Status sędziów w świetle kolejnych konstytucji dwudziestolecia międzywojennego” (s. 186-189) Autor wbrew tytułowi omawia jedynie konstytucję marcową, pomijając konstytucję kwietniową.

2.4.3. W części trzeciej monografii pt. „Prawne uwarunkowania regulacji stosunku służbowego sędziego wynikające z Konstytucji RP, prawa międzynarodowego, europejskiego oraz z prawa Unii Europejskiej” dr M. J. Zieliński analizuje granice swobody ustawodawcy w kształtowaniu treści stosunku służbowego sędziego. Z punktu widzenia konstytucyjnej zasady niezależności i odrębności władzy sądowniczej Autor zwraca uwagę na ustrojowe wątpliwości dotyczące pozycji Ministra Sprawiedliwości jako podmiotu stosunku służbowego sędziów sądów powszechnych i wojskowych (s. 278).

W pogłębiony sposób analizuje konstytucyjne uwarunkowania dotyczące nawiązania stosunku służbowego sędziego, ze szczególnym uwzględnieniem wymogów procesu nominacyjnego wynikających z prawa dostępu do służby publicznej na jednakowych zasadach. Wiele uwagi poświęca również konstytucyjnej zasadzie nieusuwalności sędziów, której treścią jest zakaz arbitralnego pozbawiania ich urzędu. Na s. 258 monografii zauważa, że zakaz ten nie tworzy po stronie sędziego konstytucyjnego prawa podmiotowego do zajmowania stanowiska. Nie jest on także zakorzeniony w przyrodzonej godności człowieka (art. 30

Konstytucji RP), ale wynika z przyjęcia określonego modelu służby sędziowskiej. Z tego powodu wszelkie ingerencje ustawodawcy w zasadę nieusuwalności sędziów nie są oceniane przez pryzmat art. 31 ust. 3 Konstytucji RP, w tym wynikającego z tego przepisu zakazu naruszania istoty określonego prawa, ale wymagająważenia wartości konstytucyjnych.

W rozważaniach na temat granic niezawisłości sędziowskiej Autor wyraża na s. 266 monografii moim zdaniem niewystarczająco uzasadniony pogląd, zgodnie z którym atrybut niezawisłości sędziego wykracza poza sprawowanie wymiaru sprawiedliwości i obejmuje również inne obowiązki wynikające z ustawy, np. udział w zgromadzeniu sędziów. Nie ulega wątpliwości, że pojęcie „sprawowania [przez sędziów – przyp. KB] swojego urzędu” (art. 178 ust. 1 Konstytucji RP) wykracza poza konstytucyjne pojęcie wymierzania sprawiedliwości. Obejmuje czynności z zakresu orzekania oraz wszelkie działania niemające takiego charakteru, ale podejmowane w związku z orzekaniem, w szczególności aktywności organizacyjne związane z orzekaniem. Odniesienie przedmiotu niezawisłości sędziowskiej do całości powierzonych sędziom obowiązków i zadań zdaniem Autora uwalnia sędziego od zagrożeń, które mogłyby wywrzeć wtórnie wpływ na jego działalność orzeczniczą. Pogląd ten wymaga głębszej analizy.

Analiza prawa międzynarodowego doprowadziła Habilitanta do wniosku, że podstawowe wymogi dotyczące regulacji stosunku służbowego sędziego w krajowym porządku prawnym dotycząca zapewnienia równego dostępu do zawodu oraz urzeczywistnienia prawa do sądu. Z kolei w odniesieniu do wpływu prawa unijnego na kształtowanie treści stosunku służbowego sędziego Autor zauważa, że organizacja sądownictwa należy do wyłącznej kompetencji państw członkowskich, jednak nie mają one całkowitej swobody w tym zakresie. Na podstawie art. 19 ust. 1 TUE w dziedzinach objętych prawem unijnym organizacja sądownictwa musi spełniać określone wymagania w zakresie niezawisłości i bezstronności. Należy zwrócić szczególną uwagę na pogląd Habilitanta wyrażony na s. 316 monografii, zgodnie z którym sędzia „spełnia wstępnie przesłanki do uznania go za pracownika w rozumieniu przytoczonego wyżej orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości”. Nie jest jasny i wymaga głębszego uzasadnienia fragment dotyczący zróżnicowanego zakresu oddziaływania przepisów tzw. dyrektyw równościowych na regulację stosunku służbowego sędziego (s. 316 monografii).

2.4.4. Część czwarta monografii pt. „Ustawowy model stosunku służbowego sędziego” stanowi jej najobszerniejszy fragment (s. 323-661). Rozpoczyna się od analizy pojęcia stosunku służbowego sędziego i jego struktury. Autor wyraża na s. 330 zaskakujący pogląd, zgodnie z którym „analiza obecnie obowiązujących przepisów nie daje odpowiedzi na pytanie o charakter stosunku służbowego, co dotyczy w szczególności sędziów”. W dalszej części rozważań kwestionuje przyjęte w dotychczasowej literaturze stanowisko charakteryzujące pozycję sędziego jako dwie sprzężone ze sobą więzi prawne, tj. stosunek organizacyjno-prawny, łączący się ze sprawowaniem mandatu i stosunek służbowy, utożsamiany ze stosunkiem pracy. W to miejsce proponuje na s. 334 uznanie, że stosunek służbowy sędziego jest stosunkiem wielopodmiotowym, w którym rozmaite uprawnienia realizowane są względem różnych podmiotów. Zdaniem Autora poszczególne relacje z tymi podmiotami mogą przybierać charakter prywatnoprawny lub publicznoprawny, natomiast liczba podmiotów występujących w ramach stosunku służbowego różni się w zależności od pionu sądownictwa (sądy powszechne, wojskowe, administracyjne, Sąd Najwyższy), w którym sędzia orzeka. Ponadto dr M. J. Zieliński zaznacza, że posługiwanie się w orzecznictwie pojęciem „pracownik” w odniesieniu do sędziego i pojęciem „pracodawcy” w odniesieniu do sądu nie oznacza, że sędzia jest pracownikiem (s. 335 monografii). Jednocześnie Autor odrzuca jako obcą polskiej nauce konceptualizację państwa jako strony konkretnych stosunków prawnych. Moim zdaniem przyjęta przez Autora perspektywa nie wyjaśnia dostatecznie na czym rzecz sędzia świadczy pracę i kto jest drugą stroną jego stosunku służbowego. Należy zaznaczyć, że s. 316 monografii Autor uznał sędziego za pracownika w ujęciu prawa unijnego. Na s. 315 monografii stwierdził z kolei, że uznanie za pracownika w rozumieniu prawa unijnego oznacza, że dana osoba wykonuje przez pewien okres, na rzecz innej osoby i pod jej kierownictwem, pracę, w zamian za którą otrzymuje wynagrodzenie.

W dalszych rozważaniach Habilitant wiele uwagi poświęca sposobowi ukształtowania procedury nominacyjnej sędziów. Na s. 401 zwraca uwagę, że mechanizm kształtowania składu Krajowej Rady Sądownictwa i jej udział w procedurze nominacyjnej pozostaje w ścisłym związku z zasadą niezależności władzy sądowniczej oraz wpływa na realizację praw podmiotowych jednostki w zakresie prawa do sądu (s. 402 monografii). Krytycznie ocenia obecny skład Krajowej Rady Sądownictwa w odniesieniu do wyboru 15 „sędziowskich członków

radę”, jako budzący wątpliwości konstytucyjne i wpływający na postrzeganie tego organu jako niezależnego od jakiegokolwiek władzy politycznej (s. 425 monografii). Odnosząc się do wymagań kwalifikacyjnych dla poszczególnych stanowisk sędziowskich nie sposób nie zgodzić się z Autorem, gdy zauważa, że są one sformułowane w sposób niespójny, np. w zakresie wymogu wyłącznego obywatelstwa polskiego.

W kontekście granic czasowych sprawowania urzędu sędziowskiego Habilitant trafnie odróżnia powołanie na sędziego, które jest aktem dożywotnim od czasowych granic uprawnienia sędziego do realizacji władzy sądowniczej, którego naturalną cezurą czasową jest osiągnięcie przez sędziego wieku przejścia w stan spoczynku. Zwraca uwagę na negatywne konsekwencje dla zewnętrznych oznak niezależności przyznania Krajowej Radzie Sądownictwa w obecnym składzie kompetencji do wyrażania zgody na dalsze zajmowanie stanowiska po ukończeniu przez sędziego 65. roku życia. Organ ten zgodnie z orzecznictwem sądów międzynarodowych nie odznacza się wystarczającą niezależnością od władzy wykonawczej i władzy ustawodawczej. W konsekwencji, jak Autor słusznie zauważa, mogą powstać wątpliwości co do niezależności sędziów, którym organ ten wyraził zgodę na dalsze zajmowanie stanowiska lub sądu ukształtowanego z jego udziałem (s. 481 monografii). Zagrożenie dla zewnętrznych oznak niezależności władzy sądowniczej Autor upatruje także w sposobie wprowadzenia zmian w obsadzie stanowisk kierowniczych w strukturze administracji sądowej (s. 482 monografii).

Jeśli chodzi o przenoszalność sędziego Autor krytycznie ocenia rozproszenie kompetencji w tym zakresie pomiędzy organy władzy sądowniczej (prezesa sądu) oraz organ władzy wykonawczej – Ministra Sprawiedliwości. Kwestionuje także swobodę decyzyjną Ministra Sprawiedliwości przy podejmowaniu decyzji o delegowaniu i odwołaniu sędziów z delegacji. Negatywnie ocenia również kompetencję prezesa sądu do przenoszenia sędziego do innego wydziału ze względu na łatwość spełnienia formalnych warunków skorzystania z niej. Na tym tle formułuje postulaty *de lege ferenda*: ograniczenie swobody decyzyjnej organów odpowiedzialnych za typowanie sędziego do przeniesienia na inne miejsce służbowe; wprowadzenie przejrzystego i konkurencyjnego naboru na delegacje, które powinny być ograniczone w czasie, a decyzja o ich skróceniu powinna być poddana kontroli sądu; w procedurze dotyczącej przenoszenia sędziego między wydziałami wyeliminowanie przesłanki brak zgody pozostałych sędziów z

wydziału oraz poddanie decyzji prezesa sądu o przeniesieniu kontroli sądowej (s. 512-513 monografii). Przeprowadzona przez Autora analiza tych zagadnień jest wnikliwa, a sformułowane w jej wyniku wnioski nie budzą zastrzeżeń.

W dalszym fragmencie monografii Autor prowadzi ciekawe rozważania nad koniecznością zabezpieczenia wolności osobistej sędziego, jego bytu i egzystencji jego rodziny w kontekście zapewnienia niezależności władzy sądowniczej. Zaznacza, że nie ma prostej zależności pomiędzy niezależnością poszczególnych sędziów a ich statusem materialnym. Jednak poczucie niepewności co do własnej sytuacji sprzyja podatności na naciski, a w skrajnych przypadkach może prowadzić do uzależnienia od podmiotów zewnętrznych (s. 516 monografii). Z kolei immunitet sędziowski ma zapewnić sędziemu ochronę przed retorsjami, w tym o charakterze karnym i stanowi warunek prowadzenia swobodnej działalności orzeczniczej (s. 519 monografii). Generalnie analizę w tym fragmencie monografii oceniam jako dogłębną i wartościową merytorycznie. Jednak doprecyzowania wymaga sformułowany na s. 559 monografii wniosek o odstępowaniu w praktyce przez ustawodawcę zwykłego od konstytucyjnych wymagań stawianych regulacji wynagrodzeń sędziowskich.

Autor rozważa także regulacje zmierzające do podporządkowania pełnionej służbie sytuacji osobistej sędziego. Na s. 593 zauważa, że zapewnienia niezależności władzy sądowniczej i ochrony wizerunku sędziego jako osoby bezstronnej i neutralnej wymaga podporządkowania sytuacji osobistej sędziego sprawowanemu urzędowi. W tym kontekście Autor wskazuje na konieczność ograniczenia sędziego w prowadzeniu działalności o charakterze politycznym, korzystania z czynnego prawa wyborczego i prawa do zajmowania określonych stanowisk publicznych lub pełnienia tego typu funkcji, podejmowania przez sędziego pracy i działalności gospodarczej, a także prywatności sędziego w zakresie autonomii informacyjnej. Autor podejmuje również temat granic dopuszczalności udziału sędziego w debacie publicznej, który był w ostatnich latach przedmiotem wielu kontrowersji. W tym kontekście na s. 594 zaznacza, że zakaz działalności publicznej nie oznacza całkowitego pozbawienia sędziego możliwości korzystania z wolności słowa i zwraca uwagę, że niekiedy sędzia ma moralny obowiązek zabrać głos w debacie publicznej. Ocena czy takie zachowanie mieści się w dozwolonej sędziemu swobody korzystania z konstytucyjnych praw i wolności, należy dokonywać z perspektywy wzorca osoby rozsądnej, uczciwej i świadomej.

Autor trafnie postuluje rezygnację z możliwości udzielenia sędziemu urlopu na czas kandydowania na stanowisko o charakterze politycznym i prawa powrotu na poprzednio zajmowane stanowisko po okresie pełnienia funkcji o charakterze politycznym, a także pełnienia przez sędziów, w ramach delegowania, funkcji podsekretarza stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości. *De lege ferenda* postuluje, aby sędzia rezygnował z urzędu sędziego w takich przypadkach, ze względu na ryzyko utraty przez niego bezstronności i neutralności, nawet jeśli nie zostanie wybrany na dane stanowisko. Krytycznie odnosi się również m.in. do udostępniania informacji zawartych w oświadczeniach majątkowych sędziów w Biuletynie Informacji Publicznej. Przekonująco argumentuje, że cel ustawodawcy w postaci wzmocnienia zaufania do sądów jako instytucji i do samych sędziów może być osiągnięty w inny sposób (s. 580 monografii).

Jeśli chodzi o konstrukcję odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów, Habilitant zauważa na s. 597, że niezależność władzy sądowniczej nie jest absolutna. Nie oznacza nieponoszenia przez sędziów odpowiedzialności za swoje działania. Jednocześnie prawne uregulowania w tym zakresie gwarantują sędziom poczucie bezpieczeństwa poprzez określenie sytuacji, w których mogą oni zostać pociągnięci do odpowiedzialności. W tym kontekście dr M. J. Zieliński trafnie zauważa, że odpowiedzialność dyscyplinarna może być postrzegana jako jedna z gwarancji niezależności władzy sądowniczej. W żadnym jednak wypadku odpowiedzialności dyscyplinarnej nie powinien przyświecać cel represyjny (s. 602 monografii). Habilitant wnikliwie analizuje aktualny model odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów. Wiele uwagi poświęca wprowadzonym w ostatnich latach przewinieniom dyscyplinarnym, takim jak odmowa wykonania wymiaru sprawiedliwości, działania lub zaniechania mogące uniemożliwić lub istotnie utrudnić funkcjonowanie wymiaru sprawiedliwości oraz kwestionowanie stosunku służbowego sędziego, skuteczności jego powołania lub umocowania konstytucyjnego organu Rzeczypospolitej Polskiej. Zaznacza, że przewinień tych nie można popełnić działając na podstawie i w granicach prawa (s. 617 monografii). Jednocześnie Autor zaznacza, że dla niezależności władzy sądowniczej istotne znaczenie ma sprawowanie sądownictwa dyscyplinarnego przez sędziów, a nie organy spoza struktury władzy sądowniczej (s. 639 monografii). Zauważa, że wprowadzenie w Polsce *de lege lata* obowiązuje sądowy model postępowań dyscyplinarnych, jednak sposób powierzania sędziom obowiązków orzeczniczych w sądach dyscyplinarnych I i II

instancji wywołuje poważne wątpliwości co do ich niezależności i bezstronności. Rozważania Habilitanta w tym obszarze uwzględniają złożoność problematyki, a wyprowadzone wnioski są dobrze uargumentowane.

Autor odnosi się również do kwestii samorządności sędziowskiej. Zaznacza, że nowoczesna koncepcja niezależności sędziowskiej nie ogranicza się do pojedynczego sędziego, ale uwzględnia niezależności sędziów jako zbiorowości (s. 643 monografii). Jednocześnie dostrzega w ostatnich latach tendencję do ograniczania zakresu uprawnień kolektywnych sędziów wobec przesuwania granic władztwa publicznego nad sprawami istotnymi dla sądownictwa (s. 655 monografii). Szczególnie negatywnie Autor ocenia pozbawienie zgromadzeń ogólnych funkcjonujących w strukturze Sądu Najwyższego i Naczelnego Sądu Administracyjnego uprawnień do uchwalania regulaminów tych sądów (s. 660 monografii).

- 2.4.5. Monografię kończy obszerne podsumowanie liczące 33 strony, podzielone na 33 punkty, w których Autor przywołał najważniejsze wątki poruszone w pracy. Podsumowanie stanowi w znacznej części powtórzenie treści zaprezentowanych w ramach wniosków sformułowanych na koniec rozdziałów, np. pkt 1 i 2 podsumowania odpowiada treści „Wniosków” na s. 62-63, pkt 3, 4 i 5 podsumowania odpowiadają treści „Wniosków” na s. 83-84, pkt 6 podsumowania odpowiada treści „Wniosków” na s. 125-126 itd.
- 2.4.6. Bibliografia wykorzystana w pracy jest obszerna. Zawiera publikacje zarówno polsko- jak i obcojęzyczne. Nie mam uwag do materiału źródłowego.
- 2.4.7. Od strony formalnej praca jest napisana dobrym językiem. Opracowanie jest jednak przeładowane szczegółami. Zawiera liczne wątki poboczne, które utrudniają podążanie za tokiem wywodu. Struktura monografii jest chaotyczna i nadmiernie rozbudowana, np. Rozdział VI zatytułowany „Zagadnienia metodologiczne” jest poświęcony źródłom prawa w rozumieniu art. 87 ust. 1 Konstytucji RP. Rozdział X jest zatytułowany „Pojęcie stosunku służbowego sędziego oraz jego struktura”, czyli identycznie jak podrozdział 2 w tym rozdziale. Brakuje również konsekwencji w poprzedzeniu treści poszczególnych rozdziałów wprowadzeniami. W opracowaniu występują powtórzenia fragmentów tekstu np. s. 139 i s. 165.

2.4.8. Pomimo powyższych zastrzeżeń natury formalnej, uważam, że monografia „Niezależność władzy sądowniczej a model stosunku służbowego sędziego” stanowi znaczny wkład w rozwój nauki w rozumieniu art. 219 ust. 1 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.

3. Ocena pozostałych osiągnięć Habilitanta

3.1. Pozostały dorobek Habilitanta jest bogaty. Zawiera 21 artykułów w punktowanych czasopismach naukowych krajowych, z których 17 artykułów ukazało się po uzyskaniu stopnia naukowego doktora. Ponadto dr M. J. Zieliński redagował jedną monografię oraz opublikował dwie monografie, z których jedna stanowi uzupełnioną i rozszerzoną wersję rozprawy doktorskiej. Opublikował także 10 rozdziałów z monografiach naukowych, pracach zbiorowych i komentarzach.

Habilitant podzielił zakres przedmiotowy dorobku na pięć obszarów badawczych: 1) problematyka stosunku służbowego sędziów, 2) problematyka indywidualnego prawa pracy, 3) problematyka prawa cywilnego, 4) problematyka zabezpieczenia społecznego, 5) problematyka dotycząca różnych aspektów wykonywania zawodu biegłego rewidenta.

3.2. Odnosząc się do pierwszego obszaru badawczego, obok recenzowanej w pkt 2 monografii pt. „Niezależność władzy sądowniczej a model stosunku służbowego sędziego” obejmuje on także trzy artykuły opublikowane w „Przełądzie Sądowym” oraz jeden rozdział w monografii. Publikacje te dotyczą kryzysu wokół Trybunału Konstytucyjnego w 2015 roku, obniżenia ustawowej granicy przechodzenia w stan spoczynku przez sędziów sądów powszechnych, administracyjnych i Sądu Najwyższego oraz wpływu wad procesu nominacyjnego sędziów na ocenę zachowania standardów prawa do sądu. Dodatkowo jedno opracowanie dotyczące potrzeby regulacji czasu pracy sędziów w kontekście wymagań wynikających z prawa unijnego (zostało przyjęte do druku). Na podkreślenie zasługuje okoliczność, że ocena dr M. J. Zielińskiego dotycząca obniżenia wieku przechodzenia w stan spoczynku przez sędziów z perspektywy przepisów prawa unijnego znalazła odzwierciedlenie w wyroku Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej C-619/18 Komisja przeciwko Polsce.

- 3.3. Drugi obszar badawczy dotyczący problematyki zabezpieczenia społecznego zajmuje ważne miejsce w dorobku Habilitanta. Znajduje to wyraz przede wszystkim w opublikowaniu monografii pt. „Otwarte fundusze emerytalne jako wykonawcy ubezpieczenia emerytalnego w świetle swobody przepływu kapitału i swobody przepływu usług w Unii Europejskiej”, C.H. Beck 2016, stron 278, stanowiącej rozszerzoną wersję rozprawy doktorskiej, ale także w licznych artykułach opublikowanych w czasopismach branżowych oraz rozdziałach w monografiach. Poglądy dr M. J. Zielińskiego w tym obszarze spotkały się z uznaniem środowiska naukowego, o czym świadczy powoływanie opracowań Habilitanta w orzecznictwie.
- 3.4. Trzeci obszar badawczy obejmuje opracowania z zakresu indywidualnego prawa pracy. W ramach tego nurtu badawczego dr M. J. Zieliński analizuje relację między zasadą równego traktowania i zakazem dyskryminacji w prawie pracy. Ocenia z perspektywy zgodności z prawem międzynarodowym oraz prawem unijnym zróżnicowanie powszechnej ochrony trwałości stosunku pracy w zależności od rodzaju umowy o pracę w stanie prawnym przed 26 kwietnia 2023 roku. Ponadto zajmuje się problematyką charakteru normatywnego porozumień strajkowych i postrajkowych (na ten temat opublikował głosę do orzeczenia Sądu Najwyższego), ochroną sygnalistów w polskim systemie prawnym oraz ustawowym wygaszaniem stosunku pracy. Szczególną uwagę należy zwrócić na kompleksowe opracowanie przez Habilitanta problematyki ochrony prawa pracownika do prywatności oraz ochrony jego danych osobowych, zamieszczone w „Systemie prawa pracy. Tom III. Indywidualne prawo pracy. Część szczegółowa” pod redakcją prof. dr hab. Małgorzaty Gersdorf oraz prof. dr hab. Krzysztofa Rączki.
- 3.5. Pozostałe obszary badawcze Habilitanta świadczą o jego rozległych zainteresowaniach wykraczających poza zagadnienia prawa pracy. Obejmują zarówno różnorodne zagadnienia prawa cywilnego, tj. kwalifikację więzi rodzinnej jako dobra osobistego, umowę kredytu indeksowanego do waluty obcej, jak też problematykę postępowania egzekucyjnego i upadłościowego oraz wybrane aspekty wykonywania zawodu biegłego rewidenta i funkcjonowania firm audytorskich.
- 3.6. Podsumowując uważam, że dorobek naukowy inny niż główne osiągnięcie zasługuje na pozytywną ocenę. Jest on obszerny ilościowo oraz wartościowy merytorycznie.

4. Ocena aktywności naukowej albo artystycznej realizowana w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej.

4.1. Począwszy od 1 października 2017 r. dr M. J. Zieliński jest zatrudniony na stanowisku adiunkta w Zakładzie Prawa Pracy i Prawa Socjalnego na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Habilitant część swojej aktywności naukowej realizuje poza uczelnią macierzystą. Od 1 lipca 2016 r. jest zatrudniony na stanowisku członka Biura Studiów i Analiz w Sądzie Najwyższym, do zadań którego zgodnie z art. 1 pkt 4a ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. z 2024 r., poz. 622) należy m.in. prowadzenie działalności naukowej. Ponadto w 2022 r. uczestniczył w zebraniach naukowych i dyskusjach naukowych oraz zajęciach dydaktycznych prowadzonych przez pracowników Katedry Prawa Pracy i Polityki Społecznej Uniwersytetu Warszawskiego. Przyjmując szeroką interpretację zawartego w art. 219 ust. 1 pkt 3 ustawy sformułowania „istotna aktywność naukowa albo artystyczna realizowana w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej” uważam, że z formalnego punktu widzenia został spełniony wymóg aktywności poza uczelnią macierzystą.

4.2. Aktywność naukowa Habilitanta obejmuje również wygłoszenie siedmiu referatów i wykładów na krajowych konferencjach organizowanych przez różne jednostki naukowe i instytucje publiczne. Ponadto w dniach od 1 do 29 lutego 2024 r. odbył staż naukowy w Katedrze Prawa Karnego Uczelni Łazarskiego w Warszawie w zakresie roli Polskiej Agencji Nadzoru Audytowego i sądu powszechnego w postępowaniach dyscyplinarnych biegłych rewidentów. Od 2013 r. Habilitant jest członkiem Polskiego Stowarzyszenia Ubezpieczenia Społecznego. Z kolei w latach 2019-2023 był członkiem Komisji Rewizyjnej Oddziału Wielkopolskiego Polskiego Stowarzyszenia Ubezpieczenia Społecznego. Należy również zauważyć, że dr M. J. Zieliński jest regularnym recenzentem w czasopiśmie branżowych tj. „Praca i Zabezpieczenie Społeczne” oraz „Ubezpieczenia Społeczne. Teoria i Praktyka”, natomiast sporadycznie recenzuje opracowania naukowe w czasopiśmie „Przegląd Zachodni”. Od 2019 r. pełni funkcję redaktora tematycznego w czasopiśmie pt. „Praca i Zabezpieczenie Społeczne”. W 2022 r. otrzymał nagrodę Dziekana Wydziału Prawa i Administracji UAM za osiągnięcia naukowe w poprzednim roku akademickim. Dr M. J. Zieliński był członkiem Komisji Dyscyplinarnej przy Radzie Głównej Nauki i Szkolnictwa

Wyższego kadencji 2021-2024 oraz członkiem Rady Naukowej Dyscypliny Nauki Prawne Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

4.3. Jeśli chodzi o współpracę z otoczeniem społeczno-gospodarczym, od 2017 r. Habilitant jest wykładowcą Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury w ramach kształcenia ustawicznego sędziów oraz w ramach aplikacji prokuratorskiej w zakresie m.in. ochrony dóbr osobistych w stosunkach pracy, mobbingu i dyskryminacji w stosunkach pracy oraz składek na ubezpieczenia społeczne członka zarządu i wspólnika spółki kapitałowej. Z kolei w 2023 r. przeprowadził szkolenie dla organów Polskiej Izby Biegłych Rewidentów z zakresu odpowiedzialności dyscyplinarnej biegłych rewidentów. Przygotował także ekspertyzy i inne opracowania naukowe na zamówienie instytucji publicznych. W tym zakresie w „Wykazie osiągnięć naukowych...” Habilitant wskazuje na autorstwo lub współautorstwo szeregu opracowań naukowych na zlecenie organów Sądu Najwyższego w ramach wykonywania obowiązków służbowych na stanowisku członka Biura Studiów i Analiz Sądu Najwyższego, a także na zrealizowane we współautorstwie z prof. dr hab. Krzysztofem Ślebziakiem projekty wdrożeniowe dotyczące wdrożenia w latach 2017-2018 w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych procedur umożliwiających pracownikom i przedsiębiorcom wykonującym pracę na terytorium innego państwa członkowskiego UE podleganie polskiemu systemowi zabezpieczenia społecznego oraz wdrożenia w 2022 r. w ramach działalności kontrolnej Polskiej Agencji Nadzoru Audytowego ustawy z dnia 18 listopada 2020 . o doręczeniach elektronicznych (Dz.U. z 2024 r., poz. 1045). Ponadto Habilitant brał udział jako ekspert w pracach zespołu odpowiedzialnego za opracowanie projektu ustawy o pracowniczych planach kapitałowych.

4.4. Odnosząc się do działalności dydaktycznej Habilitanta, jak wynika z Autoreferatu, w latach 2020-2023 w ramach prowadzonego seminarium dyplomowego wypromował 67 licencjatów. Ponadto jest opiekunem Koła Naukowego Laborem Iuris działającego na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

4.5. Podsumowując aktywność Habilitanta świadczy o dużym zaangażowaniu w rozwój naukowy i wszechstronnych zainteresowaniach. Pewnym mankamentem jest brak jakiegokolwiek działalności na forum międzynarodowym, co przejawia się choćby w braku wystąpień z referatem na międzynarodowych konferencjach naukowych.

Niemniej uważam, że aktywność naukowa dr M. J. Zielińskiego jest „istotna” w rozumieniu art. 219 ust. 1 pkt 3 ustawy.

5. Wnioski

Uważam, że monografia pt. „Niezależność władzy sądowniczej a model stosunku służbowego sędziego” stanowi znaczny wkład Habilitanta w rozwój dyscypliny nauki prawne, natomiast jego aktywność naukowa jest istotna oraz jest realizowana w więcej niż jednym ośrodku naukowym. W związku z powyższym uważam, że dr M. J. Zieliński spełnia wszystkie przesłanki uzyskania stopnia doktora habilitowanego nauk społecznych w dyscyplinie nauki prawne, o których mowa w art. 219 ust. 1 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.